

Referat - På väg mot storregioner 2015

Regionfrågan lever. Från årsskiftet finns fyra folkvalda regioner med ansvar för hälso- och sjukvård samt regional utveckling. I slutet av 2012 presenterar en statlig utredare förslag om statens regionala organisation och förändrad länsindelning. Det är en uppenbar fördel om regionernas och statens indelning kan formas i en parallell process. Utvecklingen under 2011 blir avgörande för hur landets regionala samhällsorganisation kommer att utformas. Sveriges kommuner och Landsting (SKL) bjöd in till en heldagskonferens den 8 december 2010 på Hotell Hilton i Stockholm, för att diskutera utvecklingen av regioner år 2015 i Sverige.

Anders Knappe, ordförande i SKL hälsade välkommen och berättade att SKL kommer att stödja sina medlemmar i processen och vara behjälpliga i de frågor medlemmarna har. Vi ska bygga regionerna underifrån, idag äger vi frågan men var medveten om att det inte behöver vara så länge till, menar Anders. 2011 blir avgörande för möjligheterna att påverka. Tempot hos kommunerna måste höjas om man ska få ett ordentligt resonemang och chans med staten, avslutar Anders.

Utblick - ett nordiskt perspektiv på regionfrågan

Siv Sandberg, statsvetare och expert på kommunala och regionala strukturfrågor från Åbo Akademin var dagens första föreläsare. Siv jämförde hur långt man kommit med regionbildningarna i Norden och placerade den svenska regionfrågan i ett nordiskt perspektiv.

Vi befinner oss i en tidsperiod i den nordiska historien när det gäller det lokala och regionala självstyret. Det är en stark press på ekonomi och ett stort individfokus. Det behövs kommun- och regionreformer som förbättrar samordningen av inom offentlig sektor, menar Siv.

Finns regionfrågan i resten av norden? Danmark har reducerat sina kommuner och bildat fem regioner. Finland är inne i ett flöde av regioner men slutresultatet är svårt att förutse. Norge har svårt att komma till skott och har inte samma behov av regionreformer. Det tyder på att det inte blir några reformer. Sverige är det enda landet i Norden som är tillräckligt stort och moget för att skapa en tredje nivå. I Sverige har man avknoppat frågan till kommunerna och förväntas att den ska skötas där, avslutar Siv.

Regionfrågan svänger in på upploppet?

Den statliga Översynsutredningen har i uppdrag att "städa upp" i den regionala förvaltningen och väntas föreslå ett reducerat antal län. När måste kommun- och landstingspolitiker enas om nya regiongränser för att utredningen skall ta hänsyn till dessa? Vilka övriga förändringar behöver genomföras av statens regionala förvaltning? I debatten deltog Mats Sjöstrand, generaldirektör och statlig utredare, Eva Eriksson, landshövding länsstyrelsen i Värmland, Håkan Sörman, vd SKL, Pia Kinhult, regionråd Region Skåne.

Mats Sjöstrand har fått regeringens uppdrag att genomföra en översyn på den statliga regionala förvaltningen. Uppdraget ska redovisas i december 2012. Avsikten är att regionerna ska bildas underifrån.

Mats berättar att hans huvuduppdrag är att titta på den statliga regionala förvaltningen och vilka myndigheter som ska finnas på den regionala nivån. Staten kan inte tolerera den ineffektivitet som råder idag. Vi ser brister i effektiviteten med att vara 21 län. Det måste bli färre aktörer, säger Mats.

Vi har tittat på 20 st myndigheter som är intressanta, hur de organiserade och vad de har för uppdrag. Vi utreder också noggrant vilket är det statliga regionala uppdraget idag? Ur ett större perspektiv är det inte särskilt välkoordinerat med för många aktörer. Vi kommer noga se över länsstyrelsen, arbetsförmedlingen och Polisen (som får en egen utredning.)

Den statliga tillsynen behövs men statens roll i det regionala utvecklingsarbetet behöver beskrivas bättre. Det måste finnas myndighetsrepresentation på regional nivå, avslutar Mats.

Pia Kinhult, regionråd (M) och ordförande i tillväxtnämnden i Region Skåne. Pia berättade kort bakgrunden till regionbildningen i Skåne, ett arbete som påbörjades 1997 och trädde i kraft 1999.

Arbetet med Skåne regionen har pågått i över 10 år. Vi har lagt ihop 5 organisationer; 3 landsting och 2 länsstyrelser. Fördelar med regionbildningen är att vi kunnat knyta ihop våra kommuner. Vi är idag en koordinator för den regionala utvecklingen. Vår uppgift är att mobilisera resurser, samlar kraft, pengar, människor. Vi står för överblick och helhetssyn, berättar Pia.

I Sverige är den demografiska utvecklingen en stor utmaning. Den ökade globaliseringen innebär bland annat ökad internationell konkurrens om kompetens och företag. En annan fråga är hur vi förhåller oss till EU-pengar? Vår region måste se detta och finnas med som en aktiv aktör för det som sker på högre nivå. Jag hoppas flera tar tag i regionfrågan, vänta inte, gör det, uppmanar Pia. Vi kan inte bara ägna oss åt att förvalta våra verksamheter vi måste hantera framtiden, istället måste våra politikerna fundera över hur ska vi klara utmaningarna framöver? avslutar Pia.

Eva Eriksson, landshövding vid länsstyrelsen i Värmlands län sedan 2004 och har tidigare varit regionråd i Västra Götalandsregionen 1998-2004. Eva inledde med att berätta att logiken i den regionbildningen berör oss alla. Samhället förändras kontinuerligt och att vi är medlemmar i EU, har inneburit en ny utmaning - vi på den regionala nivån, måste bygga attraktivare regioner som lockar arbetskraft och som även fungera på en internationell marknad.

Eva fortsätter vi måste se varandra som medpartners och inte motpartners. Hon uppmanar till att "bjud upp varandra". Det handlar om medborgarnas rättigheter som gör att vi kan hantera staten och regionen på ett effektivt sätt. Vilka uppgifter ligger i samma skål och hur ska vi kunna samverka i dessa frågor, fortsätter Eva.

Förändra den statliga organisationen och bygga strukturen för den regionala nivån. Det viktiga är att man gör en tydlig rollfördelning, så medborgarna vet vem som fattar beslut i länet, avslutar Eva.

Håkan Sörman, vd för SKL och sakkunnig i utredningen om statens regionala förvaltning.

Regionbildning måste till för att vi ska klara välfärdsuppdraget. Framgången för Skåne- och Västra Götalandsregionerna har varit folkvalda resrepresentanter. Det är politikerna som äger frågan och måste föra regionarbetet framåt. Under nästa år måste vi vara klara om vi ska kunna samordna regionfrågan.

Nu har politikerna ett år på sig, för att ta sig an uppgiften. Det här är en fråga för hela landet. Om det inte sker, är risken är att landshövdingen tar tillbaka frågan, menar Håkan.

På frågan "Hur är SKL behjälplig under nästa år?" svarar Håkan att frågan ligger hos kommunerna, de måste börja rita kartan och komma överens med de olika aktörerna. Det ska ske ute i landet i samverkan och på eget initiativ.

Pia Kinhult påpekar att det viktigaste är att inte börja rita kartan. I stället ska man fråga sig hur klarar vi de framtida utmaningarna? Gräv inte ner i sjukvården, tar man sjukvården som utgångspunkt är det svårt att landa i ett beslut, anser Pia.

Flernivåstyrning ur ett lokalt och regionalt perspektiv

Pontus Tallberg, arbetar med självstyrelsefrågor och omvärldsbevakning i Region Skåne. Pontus är initiativtagaren till antologin om flernivåstyrning - framgångsfaktorn för kommuner, regioner och staten.

Marie- Louise Von Bergman-Winberg är redaktör för antologin om flernivåstyrning och presenterade boken närmare. Regioner har kommit för att stanna. EU kommer påverka hela vår vardag. Det är den regionala nivån och agendan som är intressant. I arbetet med boken har vi i de olika kapitlen tagit fasta på regionpolitik med inspel från Västra Götalandsregionen och koncept på hur de byggt sin region, berättar Marie-Louise.

Vilka parametrar ska vi ta fasta på, näringslivets krav eller handlar det om att behålla välfärden, skapa välfärdstruktur av nytt mått och klarar av den utmaning som innebär när befolkningen avvecklas i vissa regioner? undrar Marie-Louise.

Det är hög tid att ta tag i frågan om regionbildningar. Tvångssammanslutningar för att det brådskar är ingen lycklig lösning, något man sett i stora delar av Europa. Man måste börja underifrån, avslutar Marie-Louise.

Kommunernas region - att bygga en region underifrån

Framgång i regionalt utvecklingsarbete bygger på att alla känner samhörighet och delaktighet. Detta betyder också att en majoritet av de ledande kommunala företrädarna på ett eller annat sätt är engagerade i regionen och regionens utveckling. Hur skapar man förutsättningar för ett nära samarbete mellan region och kommun? Vilka aspekter bör man överväga inför regionbildningen? I debatten deltog Marie-Louise von Bergman-Winberg, Mittuniversitet, Jörgen Johansson, högskolan Halmstad, Pia Kinhult, regionråd Region Skåne, Gert-Inge Andersson, regionstyrelsens ordförande Västra Götalandsregionen.

Jörgen Johansson, är docent i statsvetenskap och verksam vid högskolan i Halmstad och Lunds universitet. Mitt intresse som jag försöker skildra är kommunernas relationer till regionen. Hur ska kommunerna organisera sig i förhållande till regionerna? Det finns tre strategiska utmaningar; gå in mer i nätverksamarbeten, demokratisera det regionala utvecklingsarbetet, bygga broar mellan det lokala och det regionala.

Det finns också behov av att utveckla kommunpolitiska insatser gällande sociokulturella och demokratiska resurser i utbyte med regionen, menar Jörgen.

Om man bygger underifrån måste man starta arbetet i kommunen, det är en oro för många. Många är bekymrade, man har kommit olika långt i processen vilket tagit enorm lång tid. Många långa och svåra processer att slå ihop med svåra politiska diskussioner, avslutar Jörgen.

Gert-Inge Andersson, är ordförande (S) för regionstyrelsens ordförande, Västra Götalandsregionen. Gert-Inge har varit kommunstyrelse ordförande i Trollhättan sedan mitten av 1990-talet. Han inledde sitt anförande med "Var inte oroliga, börja rätt när man bildar regionerna, börja inte med att rita kartan. Låt nu partierna ta hand om det här."

Gert-Inge uppmanade politikerna att engagera sig i regionen, då får ni den kopplingen på ett naturligt sätt och ni har kommit en bit på väg. Företräda att era medborgare får det bra, då måste man samarbeta med andra och inte bara kupa sig över sin egen kommun, påpekar Gert-Inge.

När vi bildade regionen körde vi igång en regional utvecklingsstrategi; Vad är det viktigaste för våra kommuner - att våra medborgare har det bra. Vår vision blev därför det "det goda livet" då spelar ingen roll om vi arbetar med sjukvård eller samhällsplanering, konstaterar Gert-Inge.

Se till att politikerna, de folkvalda, styr den här utvecklingen. Vi lever i en värld där vi blir mer nationell och internationellt beroende och då är de här frågorna jätteviktiga. Är inte KSO en utmärkt plattform för att få igång diskussionen? avslutade Gert-Inge sitt anförande.

En mental, politisk och geografiska utvidgning - exemplet regionen Norrland

Den nya regionkartan ska inte ritas i Stockholm, utan växa fram utifrån. Därför har de politiska partierna i norra Sverige själva tagit tag i frågan. Det resulterade i att landstingen i Norrland lämnade två ansökningar om att bilda region. Efter valet i september går arbetet in i en ny fas. Hur ser förutsättningarna för en regionbildning ut? Vilka är erfarenheterna från Norrstyrelsens arbete och hur tillvaratar man dem i det fortsatta arbetet? Medverkande Jan-Åke Björklund, Kent Ögren, ordförande Norrstyrelsen samt ledamöter.

Hur arbetet gått till finns beskrivet i rapporten "Norrstyrelsen och Region Norrland - ett halvtidsbokslut" En rapport som även innehåller en checklista för vad som bör göras när man bildar en region, berättar Gert-Inge.

Respektive partiers ledamöter delade med sig av sina erfarenheter från processen att försöka bilda en region. De flesta ledamöter var överens om att arbetet varit positivt och att man upplevde ökad förståelse mellan de politiska partierna över länsgränserna. Någon poängterade vikten att den som företräder återkopplar till sitt politiska parti för att det ska kännas som alla är delaktiga. Samtliga ledamöter underströk att det är partierna som ska äga frågan.

De berättade även att man upplevde en del motstånd hos de 9 tidningsredaktioner som finns i den berörda regionen. Det har varit svårt att få en samsyn i media. Tidningarna älskar att skapa intriger, rita kartor et. Någon påpekade att det behövs en högre grad av demokratiskt deltagande. Alla deltagare måste ges en grundlig kunskapsnivå vad som krävs av en regionkommun. Det handlar om att klara välfärd och jobb, att genom skatteunderlag få musklerna som krävs för att driva regional utveckling.

Att bygga en region i praktiken

Jan-Åke Björklund har bl.a. varit regiondirektör i Västra Götalandsregionen och aktivt medverkat i bildandet av både Västra Götalandsregionen och Skåne regionen. Jan-Åke var regeringens samordningsman i regionfrågan 2007-2008. Jan-Åke delade med sig av sina erfarenheter i regionfrågan.

I framtiden ska Sverige ha stora bärkraftiga regioner. Ju längre tid det är en osäkerhet blir det svårare att hitta bra lösningar. Risken finns att man bildar region av sitt län. Regeringen vill inte rita kartan utan regionerna ska byggas underifrån, så länge man är överens lokalt kommer regeringen inte sätta krokben för de som vill bilda region.

Men det är inte lätt att ta ett större regionalt perspektiv, vilka kan och får mandat att ta regionmandat för en region som ännu inte är skapad? Vi måste ha tillräckligt starka ledare och politiker som kan föra den frågan, betonar Jan-Åke.

Medborgarna driver inga regionreformer. En regionreform måste underställas väljarna i det allmänna valet, hur ska det gå till? Det är partierna som äger frågan, det är nyckeln. Regeringen måste reagera, politiker i kommuner och landsting måste stå upp för frågan och få en dialog i partierna, i media, intresseorganisationer etc., menar Jan-Åke.

Jan-Åke gav några tips på hur man bygger en region i praktiken:

- kolla exemplet norrstyrelsen
- innan kartan finns är det svårt börja arbete
- vision och mål, vad vill ni med regionen
- en berättelse, regionens uppgifter t.ex. trafik, miljö, energi, forskning och utveckling, sjukvård (se Norrstyrelsens rapport).
- Kartlägg och jämför, hur ser det ut i de olika nyckeltalen ut, ska ni lägga ihop två landsting eller skapa ett nytt?
- vetenskaplig uppföljning direkt när arbetet påbörjas
- lägg upp en hemsidan se t.ex. www.norrstyrelsen.se
- färdplan för regionbygget

Det är många frågor som måste redas ut, detta är bara några få:

- Lagen om indelningsdelegerade, ledamot eller ersättare i landstinget
- styrprinciper, målstyrning, kunskapsstyrning,
- politiska organisationer
- fullmäktigs roll
- skattesats, lägsta eller högsta?
- bolag, ekonomisystem, investeringsregler

Bygg en region som vilar på en stabil grund. Det blir svåra tider för de bekväma och härliga tider för de som vill förändra, men det händer ingenting utan drivande personer, avslutade Jan-Åke.

Regionfrågan ur ett nationellt perspektiv

Daniel Liljeberg politisk sakkunnig, presenterade styrdokument för regeringen. Det alliansen är överens om. Där klargjordes att:

- Medborgarnas behov och demografiska kräver effektiv organisation
- Regionfrågan måste drivas underifrån
- Stora regioner bra men även små

- Nuvarande maktfördelning som mellan stat och region
- Inga fler ansökningar före valet

Regionfrågan har aldrig varit så aktuell och het, staten måste ha effektiv regionalorganisation.

Vad händer nu?

- Varje landsting ska omfatta ett län
- Ansökningar om landstingssammanslagningar 2011
- Kammarkollegiet utreder under 2011-2012
- Beredning och regeringsbeslut 2013
- Nya regioner och län från den 1 jan 2015.

Under 2011 har politikerna möjlighet att själv påverka bildningen av regionerna, sen krävs att en fördelning som ger en effektiv lösning presenteras. Men det är en fullt rimlig tidsplan, avslutar Daniel.

Håkan Sörman, vd på SKL avslutade dagen med en uppmaning, våra medlemmar måste arbeta intensivt med de här frågorna under nästa år. Det är allvar nu, vi måste sätta fart om vi ska vara klara 2011!